Erityisasiantuntija Janne Pitkänen

PUOLUSTUSVALIOKUNNALLE

ASIA: O 59/2022 vp - Valtioneuvoston selvitys eduskunnalle Suomen ampumaratojen tilanteesta

Maa- ja metsätalousministeriö on viime vuosina kiinnittänyt erityistä huomiota ja kohdentanut myös metsästäjiltä riistanhoitomaksuina kerättävistä varoista merkittävän valtionavustuksen ampumarataverkoston ympäristölupatilanteen selvittämiseksi ja parantamiseksi.

Suomessa on noin 670 ampumarataa. Ampumaratojen ympäristövaikutusten hallinta on niiden toiminnassa tärkeätä, mutta ympäristölupaprosessit ovat vaikeuttaneet monien ratojen toimintaa. Useita ratoja on suljettu tai niiden toimintaa on merkittävästi rajoitettu. Pahimmillaan luprosessit ovat kestäneet lähes 20 vuotta ja kokonaiskustannukset ovat olleet kohtuuttomia. Ongelmana on valtaosassa tapauksista ollut tiedon puute, joka on johtanut siihen, ettei ampumaratatoiminnan todellista riskiä ole osattu arvioida ja se on johtanut liiallisiin selvitys- ja rakennevaatimuksiin.

Monin paikoin ampumaratojen verkosto uhkaa käydä liian harvaksi, varsinkin kun ympäristöluvat eivät monesti ole kunnossa.

Suomessa ampumaratoja ylläpitävät monesti harrastusjärjestöt: metsästys- ja ampumaseurat, reserviläisyhdistykset ja monin paikoin myös riistanhoitoyhdistykset. Samoilla radoilla harjoittelevat sekä metsästäjät että reserviläiset.

Ampumaratojen ympäristölupahanke

Ampumarataverkoston ympäristövaikutusten hallinnan ja ympäristölupatilanteen parantamiseksi maa- ja metsätalousministeriö on osarahoittanut vuosina 2020-2022 yhteensä noin 1,05 milj. eurolla momentilta 30.40.50 (Riistatalouden edistäminen) ampumaharrastus-, metsästäjä- ja reserviläisjärjestöjen yhteistä ***Ampumaratojen ympäristölupahanketta*** (jälkempänä *ympäristölupahanke*). Hankkeen tavoitteena on saada ympäristölupa vähintään 150 ampumaradalle. Hankkeessa ovat mukana Suomen Ampumaurheiluliitto, Suomen Metsästäjäliitto, Suomen reserviupseeriliitto, Reserviläisliitto ja Suomen riistakeskus.

Maa- ja metsätalousministeriön *ympäristölupahankkeelta* saaman tiedon mukaan 281 ampumaradalla ei ole toistaiseksi voimassa olevaa lupaa tai luvituksen tilanne ei ole tiedossa, ja noin 40 ampumaradalla vaaditaan lupamääräysten tarkastaminen lähivuosien aikana (ks. Kaavio 1). Näin ollen on riski, että jopa lähes puolet koko maan ampumaradoista on vaarassa sulkeutua tai niiden toiminta merkittävästi rajoittua, ellei niiden ympäristölupia saada ajan tasalle.

Lakisääteisten *riistanhoitoyhdistysten* ampumaratatilannetta on selvitetty muun muassa vuonna 2017, jolloin riistanhoitoyhdistyksille tehdyn kyselyn perusteella noin 190 riistanhoitoyhdistyksellä oli vähintään yksi ampumarata, jonka yhteydessä voi olla useita eri lajiratoja (esim. liikkuva hirvi, luodikko, haulikko). Valtaosin riistanhoitoyhdistysten toiminta perustuu vapaaehtoistyöhön ja niiden taloudelliset resurssit ovat hyvin pienet. Vuotuisen valtionavustuksen keskiarvo on noin 9 000 euroa riistanhoitoyhdistystä kohti ja tyypillisesti ne saavat noin 30 % muista tuloistaan julkisista hallintotehtävistä perittävistä maksuista, joista suurin osa ampumakoesuorituksista perittävistä maksuista.

Riistanhoitoyhdistysten valtionavustus myönnetään valtion talousarvioon vuosittain metsästäjiltä riistanhoitomaksuina kerättävistä varoista.

Riistanhoitoyhdistysten ampumaradoista arviolta alle puolet on riistanhoitoyhdistysten itse omistamalla maapohjalla ja merkittävä osa on muun omistajan omistamalla maalla. Arviolta noin neljännes on kunnan omistamalla maalla ja loput noin 30 % on metsästysseurojen, seurakuntien, yksityisten maanomistajien (mm. yrityksiä) tai valtion (Metsähallitus, PV/senaattikiinteistöt) omistamalla maalla. Ampumaratoja on myös suositeltu siirrettäväksi laajempaa käyttäjäkuntaa yhteen kokoavien ns. ampumaratayhdistysten omistukseen.

Valtiontalouden näkökulmasta riistahallinnon toimintamalli on ollut aiempien vuosikymmenien aikana hyvin edullinen tilanteessa, jossa riistanhoitoyhdistyksiä ei ole voitu tukea valtion toimesta taloudellisesti muutoin kuin riistanhoitomaksuina metsästäjiltä kerättävistä varoista myönnettävällä valtionavustuksella. Kuitenkin nykyisin on havaittavissa riistanhoitoyhdistyksillä ja muillakin yhdistysmuotoisilla toimijoilla olevan laajasti vaikeuksia vastata ympäristölainsäädännön ampumaratoja koskeviin lisääntyneisiin vaatimuksiin. Paikalliseen vapaaehtoistyöhön tukeutunut toimintamalli on ollut valtiontalouden kannalta erittäin edullinen, ja mikäli vaihtoehtoisena ratkaisuna ampumarataverkosto hankittaisiin valtion omistukseen ja ylläpitämäksi, aiheutuisi siitä valtiontaloudelle todennäköisesti merkittävästi suuremmat kustannukset.

Mikäli ampumaratojen verkosto harvenee, vaikuttaisivat kasvavat etäisyydet ja harveneva kapasiteetti todennäköisesti ampumaharjoittelua vähentävästi. Alueellisesti kattavan ampumarataverkoston säilyttäminen, ja tarvittaessa myös sen kattavuuden parantaminen uusia ampumaratoja perustamalla, ovat välttämättömiä metsästäjien ampumataidon harjoitteluun ja ylläpitämiseen sekä lakisääteisten ampumakokeiden järjestämiseksi. Vapaaehtoisen Metsästysammunnan ABC-koulutusten kattavuuden lisäämisen yksi keskeisimpiä haasteita on ampumaratojen saaminen käyttöön.

Ympäristölupavaatimusten lisäksi maa- ja metsätalousministeriön tietojen mukaan useilla riistanhoitoyhdistyksillä on ilmennyt ongelmia muun muassa tilanteissa, joissa ampumarata on perustettu vuokra-alueelle ja vuokrasopimuksen päättyessä alueen omistaja on päättänyt ottaa alueen toiseen käyttöön ja vaatinut alueen puhdistamista, mistä aiheutuviin suuriin maaperän puhdistuskustannuksiin ei ole riittävästi ennalta varauduttu.

Monilla ampumaradoilla lyijyä on kertynyt alueelle vuosikymmeniä ennen nykyisen ympäristölupalainsäädännön voimaantuloa. Tämän aiempien sukupolvien kuormituksen puhdistuskustannusten sälyttäminen pelkästään nykyiselle toimijasukupolvelle ei olisi yhteiskunnallisesti oikeudenmukaista.

Maa- ja metsätalousministeriö korostaa, että lakisääteisten riistanhoitoyhdistysten omistamia tai hallinnoimia ampumaratoja käyttää tyypillisesti niiden jäsenkuntaa - ja myös metsästäjäkuntaa - laajempi käyttäjäjoukko ammunnan harrastajia, reserviläisiä, poliiseja ja muita viranomaisia. Sen vuoksi ampumaratojen ympäristölupien edistäminen pelkästään metsästäjiltä riistanhoitomaksuina kerättävistä määrärahoista ei mahdollista hankkeen pitkäjänteisen rahoituksen kattamista, eikä se olisi maa- ja metsätalousministeriön

näkemyksen mukaan välttämättä yhteiskunnallisesti oikeudenmukaista ottaen huomioon ratojen laajempi käyttäjäkunta ja riistahallinnon kehittämisen muut määrärahatarpeet.

Siksi ampumaratatoimintaa olisi yhteiskunnan perusteltua tukea metsästäjiltä kerättävistä riistanhoitomaksuista kertyvää määrärahaa (momentti 30.40.50 Riistatalouden edistäminen) **laajemmalla rahoituspohjalla** sekä myös lupaprosesseja helpottamalla ja riskiperusteisella lupavaatimusten kohtuullistamisella, jotta radoilta ei vaadittaisi ylimitoitettuja suojarakenteita ja puhdistustoimenpiteitä.

Maa- ja metsätalousministeriö katsoo, että ampumaratojen toiminnanharjoittajien pitkäjänteisen suunnittelun ja varautumisen näkökulmasta olisi tärkeä yhdenmukaistaa lupakäytäntöä parhaan käytettävissä olevan tekniikan ja riskiperusteisen arvioinnin mukaisesti tarvittaessa säädösmuutoksin. Lisäksi olisi tarpeen selkiyttää, millä edellytyksillä riskiperusteisesti arvioiden ampumaratatoiminnan päättyessä ratarakenteisiin kertynyt lyijy voitaisiin jättää paikalleen osittain tai kokonaan. Tulisi selvittää, voitaisiinko riskiperusteisesti arvioitaessa hallita lyijyn vaikutus maaperään lyijyn siirtämisen ja kaatopaikalle läjittämisen sijaan esimerkiksi jättämällä alue metsätalouskäyttöön, jolloin voitaisiin välttää vältettävissä osa maaperän puhdistuskuluista. Toisaalta maa- ja metsätalousministeriö näkee aiheellisena myös ”käyttäjä maksaa” –periaatteen soveltamisen selkeyttäminen, mukaan lukien ampumaratatoiminnan päättyessä mahdollisesti tarpeellisiin puhdistuskuluihin varautumisessa, ampumaratojen yhteiskunnallisten laajemmalle käyttäjäkunnalle kohdistuvien hyötyjen jatkuvuuden mahdollistamiseksi myös tulevaisuudessa.

Maa- ja metsätalousministeriö katsoo, että tulisi edelleen tarkemmin selvittää mahdollisuudet keventää ampumaratojen ympäristölupamenettelyä riistanhoitoyhdistysten ja muiden yhdistysten ylläpitämillä ampumaradoilla sekä muilla tavoin tukea nykyisen ampumarataverkoston kattavuuden ylläpitoa ja kattavuuden parantamista uusia ratoja perustamalla.

Maa- ja metsätalousministeriö katsoo, että edellä esitetyt selvitykset loisivat pitkäjänteisemmät perusteet ampumarataverkoston säilyttämiselle ja ampumaratojen ympäristölupahankkeelle, minkä jatkohankkeen resurssit olisi tärkeää turvata lähivuosille.

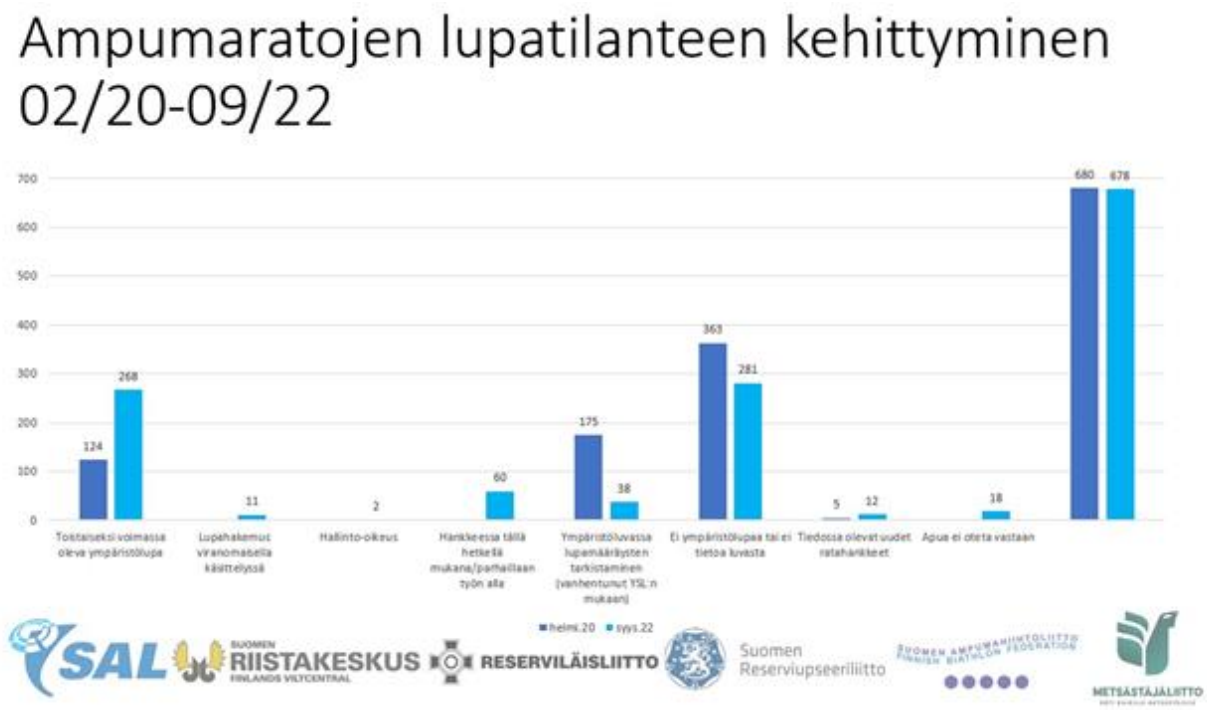
Ympäristölupahankkeen jatko vuosina 2023-2025 ml. rahoitustarpeet

Hankkeen jatkon varmistaminen vuosina 2023-2025 edellyttäisi +1,2 miljoonan euron lisäystä vuoden 2023 talousarvion momentille 30.40.50, jotta voidaan varmistaa ampumaratojen ympäristöluvituksen palkattavien seitsemän asiantuntijan asiantuntijuuden pysyvyys rekrytoinneilla kolmen vuoden määräajaksi.

Vuosina 2023-2025 hankkeessa laadittaisiin asiantuntijoiden tuella ampumaratojen ympäristölupahakemukset noin 150-180 radalle ja lisäksi avustetaan olemassa olevien lupamääräysten tarkistamisissa. Hankkeen asiantuntijuutta tullaan tarvitsemaan myös ampumarataoppaan päivityksessä sekä lyijyammusten käytön rajoitusten valmistelussa EU:ssa.

Hankkeen kokonaisbudjetti olisi 1,560 milj. euroa, josta valtionavustuksen osuus olisi noin 80 %. Hankkeen omarahoitusosuus koostuu ratojen toiminnanharjoittajien omarahoitusosuuksista, hankeosa-puolten omarahoituksesta ja muista lahjoituksista ja avustuksista.

Koko ampumarataverkoston ympäristölupien saattaminen ajan tasalle edellyttäisi edellä sanotun lisäksi hankkeen jatkamista vuosina 2026-2027 vastaavalla määrärahatasolla (0,4 M€/vuosi).

Kaavio 1: Ampumaratojen ympäristölupatilanteen kehittyminen 2/2020 – 9/2022 Ampumaratojen ympäristölupahankkeen avulla, lähde: Suomen Ampumaurheiluliitto, Suomen Metsästäjäliitto, Reserviläisliitto, Suomen reserviupseeriliitto, Suomen ampumahiihtoliitto.